

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/15:1365

av Jan Lindholm (MP)

Rättvisare villkor för vinhandel

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det inte finns någon motsättning mellan att värna det alkoholpolitiska målet och att arbeta för sociala och etiska mål för dem som producerar produkterna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Systembolaget bör ta ett större ansvar för arbetsrätt och andra sociala rättigheter i de länder man köper produkter från.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inom de gränser som EU sätter för Systembolagets verksamhet ska mänskliga rättigheter för dem som producerar vinerna värnas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda i vilken utsträckning krav kan riktas mot även de importörer som har rätt att leverera till Systembolaget att säkerställa mänskliga rättigheter för vinarbetarna.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Systembolaget ska verka för att utbudet av produkter med Fairtrade-märkning, eller annan etisk och miljömässig märkning, ökar i butikssortimentet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Systembolaget genom ägardirektiv bör få i uppdrag att utveckla begreppet ”andra affärsmässiga hänsyn” i sina inköpsvillkor.

Tidigare behandling

En motion i detta ämne lämnades in såväl 2011 som 2013 och samtliga förslag avsågs vid båda tillfällena. Efter det att motionen skrevs antog Systembolaget sin plan för

arbete med en uppföljningskod för socialt ansvarstagande BSCI. Arbetet med koden sker i samverkan med de nordiska ländernas motsvarigheter till Systembolaget. Under 2013 sker de första besöken med kontroller på vingårdarna och först efter återbesök året därpå kan vi förvänta oss någon form av utvärdering av om detta arbete har något praktiskt genomslag. För mer bakgrundsinformation hänvisar vi i första hand till motion 2011/12:So332 samt till rapportering från projektet ”Rättvis vinhandel”.

Motivering

Under studieresan, som även omfattade många möten med företrädare för ett flertal olika organisationer som arbetar med vingårdsarbetarnas villkor, bekräftades det mesta av det vi läst om i olika rapporter. Fast anställda vinarbetare som bor på vingårdarna, men som utgör en mycket liten del av den totala arbetsstyrkan, lever under villkor som man vågar visa upp även om fattigdomen är skrämmande för oss. En familj med två minimilöner har tillräckligt för att klara 42 procent av näringsbehovet för en familj med tre barn. På den direkta frågan om hur man då kan överleva blir svaret oftast: Vi överlever inte, vi dör unga.

För att inga missförstånd skall uppstå är det viktigt att påpeka att ambitionen att genom Systembolagets verksamhet påverka villkoren för vinarbetare som producerar de viner bolaget säljer i Sverige inte får äventyra monopollet. För att det inte skall råda någon tvekan om att det alkoholpolitiska verktyget inte får äventyras för det sociala ansvarstagandet via produkterna så föreslås att riksdagen tar ett tydligt beslut om detta. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna som sin uppfattning att det inte finns någon motsättning mellan att arbeta för etiska och sociala mål i hela produktionskedjan och att värna det alkoholpolitiska målet.

Att det offentliga genom sina totalt över 2 000 olika bolag och alla myndigheters upphandlingar har möjlighet att påverka marknaden och marknadskrafterna är oomtvistat. Regeringen kan genom ägardirektiv och riksdagen genom lagstiftning ställa krav på de statliga bolagen. Arbetet med BSCI är en bra början i Systembolagets försök att ta ett större socialt och arbetsrättsligt ansvar även om bolaget kunde ha valt ett system som involverar de fackliga organisationerna i stället. Genom att komplettera BSCI med Wieta som är en frivilligorganisation i Sydafrika och som utvecklat en uppförandekod där ett utvecklat samarbete med fackliga organisationer ingår så skulle Systembolaget förmodligen få en mer fullständig bild av verkligheten på vingårdarna.

Avsikten med motionen är inte att riksdagen eller regeringen skall detaljstyra Systembolaget vad gäller metod för att nå målen. Däremot är det viktigt att riksdagen är tydlig när det gäller krav- och målformuleringar. Att ta ett ökat ansvar för sociala

rättigheter innefattar krav på rätt till föreningsfrihet för dem som producerar i hela kedjan från råvara till slutprodukt. Det måste vara målet. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna som sin mening att Systembolaget bör öka sina ansträngningar att ta ett större ansvar för arbetsrätt och andra sociala rättigheter hos leverantörer och producenter.

Sveriges ansvar för FN:s konvention om mänskliga rättigheter kan inte stanna inom landets gränser. Hur våra företag beter sig i andra länder har betydelse och vi har ansvar för det. När det gäller statliga bolag är ansvaret extra tydligt. Förhoppningen är att det svenska EU-medlemskapet inte minskar våra möjligheter att ta ett sådant ansvar. När det gäller Systembolagets verksamhet så lägger EU:s restriktioner för vårt monopol möjligen någon käpp i hjulet men regeringen bör trots det hålla fanan högt. Ägardirektiv för Systembolaget måste vara glasklara när det gäller att bolaget skall ställa fortlöpande krav på att mänskliga rättigheter inte får ifrågasättas i leverantörskedjan. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin uppfattning.

Arbetet med att uppnå villkor som är acceptabla för exempelvis vingårdsarbetare i Sydafrika måste dock bedrivas även utanför det som kan uppnås via det statligt ägda Systembolaget. Importörernas roll är betydande för resultatet. Regeringen bör därför utreda hur striktare regler och krav kan ställas på importörerna så att de i större utsträckning kan medverka till att exempelvis krav på levnadslöner och föreningsfrihet garanteras hela vägen ner i produktionskedjan. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna som sin uppfattning att utreda hur importörerna kan bli en kraftfullare medaktör i arbetet med att säkerställa mänskliga rättigheter för arbetare i hela produktionskedjan.

Produkter med Fairtrade-märkning har hög säkerhet när det gäller sociala krav även om det inte innebär att dessa produkter alltid lever upp till den höga nivå vad gäller sociala krav som svenska företag borde ställa. Idag är dock Fairtrade förmodligen den märkning som ger den största garantin för hög nivå när det gäller sociala krav som exempelvis löner och rätten till föreningsfrihet. En väg att påskynda utvecklingen mot bättre villkor för vingårdsarbetare är därför att med olika medel styra konsumtionen mot en större andel Fairtrade. Det är självklart inte en enkel uppgift inte minst på grund av att utbudet av varor med denna märkning är begränsat. En tydlig signal från Sveriges riksdag och regering borde dock, rätt kanaliserad, kunna uppmuntra fler producenter att försöka bli Fairtrade-klassade. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna som sin uppfattning att Systembolagets uppdrag även skall vara att verka för att utbudet av Fairtrade-märkning eller annan likvärdig etisk och miljömässig märkning ökar i butikssortimentet.

Slutligen bör krav ställas på att Systembolaget utvecklar sina inköpsvillkor för att påskynda förbättringar av vingårdsarbetarnas villkor. I takt med att resultaten från genomförda ”audits” kommer in bör dessa kunna ligga till grund för värdering ur ett affärsmässigt perspektiv. En modell för hur producenters ansträngningar för förbättrade villkor för arbetarna, MR-hänsyn och andra CSR-initiativ skulle kunna vägas rent affärsmässigt i förhållande till Systembolagets policy borde kunna utvecklas. En sådan modell skulle kunna bli ett tydligt verktyg inte minst för importörerna. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna som sin uppfattning att Systembolaget i ägardirektiv bör få ett sådant uppdrag.

Jan Lindholm (MP)